
Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

- CLUB ALPI CATALA -

Holanda pintoresca

NOTES PRELIMINARS

DE retorn d'un viatge a Rússia, ens fou permès d'aturar-nos alguns dies a Holanda. Era la primera vegada que petjàvem aquest país original, situat sota el nivell de la mar. Algunes cròniques periodístiques i opuscles que havien passat pels nostres ulls, respiraven un entusiasme formidable envers aquesta terra; sobretot, quan feien referència a llur personalitat ètnica i cultural.

Tots els historiadors d'Holanda que hem consultat estan d'acord en reconèixer aquesta nació com una de les més avançades d'Europa. Però la missió d'un excursionista no permet d'enfondir en qüestions transcendents, tractant-se d'un país que només és observat de pas. Més aviat hom troba el camp planer si es limita a furgar en l'aspecte pintoresc.

L'originalitat d'Holanda deriva, gairebé tota, del seu emplaçament. Holanda roman sempre a flor d'aigua. Un simple desviament d'un canal, l'obstrucció d'una enclusa, l'esbotzament insospitat d'un dic poden produir fantàstiques inundacions, les quals solen portar fatals conseqüències. Amb les claus d'aquesta mena d'aixetes a la mà, durant la gran guerra passada, els holandesos aturaren les allaus alemanyes.

Fou una feina de gegants endegar l'aigua estesa damunt la terra d'Holanda. I encara ho és. Per a fer-la útil als conreus, calgué desviar les masses líquides infiltrables, i amb aquest procediment la terra restà lliure d'aiguamolls i apta per als conreus.

Sigui per on sigui que entreu a Holanda, en aquesta nació sempre trobareu el mateix tarannà. Per tots cantons surt l'aigua a reluir, com un envetat d'argent damunt la policromia dels camps pleners, que sembla que no tinguin límits. Aigua que cau del cel i aigua que dorm a les llindes dels paisatges quadriculats de les sèquies.

És casual travessar Holanda sense presenciar una tempesta més o menys violenta. I això que amb poques hores de trajecte hom pot seguir la terra holandesa de cap a cap, perquè, en conjunt, només amida uns 33.000 quilòmetres quadrats, amb una població d'uns 6 milions d'habitants, distribuïts en onze províncies, unides per una ampla i liberal constitució federativa.

A Holanda no hi ha muntanyes. Aquí la plana es perd de vista en l'infinit; aquí no hi ha cap nosa que deturi l'esguard. Les cases dels llogarrets semblen fetes a l'alçada justa de llurs habitants; la corpulència dels arbres està apropiada a l'exigua magnitud de les cases; la monumentalitat dels pobles i de les ciutats esdevé ben mesurada.

Ara com ara, els molins de vent formen l'element més decoratiu del paisatge d'Holanda, sempre encatifat de verd, damunt el qual pasturen les vaques, brinquen els vedells i hom muny quan és hora.

D'antuvi sembla una cosa monstruosa el molí de vent, enmig d'un paisatge tan tendre, tan gemat, tan infantil, com és el d'Holanda. Però aquests estres seculars tenen una manera de rodar tan natural, tan serena, que tota la seva monstruositat es converteix en una miniatura de joguina. Al pas del foraster, ells marquen el ritme lent i llarg del país, mentre sobre la plana llueixen les superfícies d'aiguamoix, i en el cel van teixint-se i desteixint-se mandrosament les nuvolades, flonges i blanques, amb una varietat, finor i gràcia singular. Tots aquests aspectes característics d'Holanda fan un efecte d'escenografia que corprèn. De vegades esdevenen aclaparadors. En canvi, per als holandesos resulten d'una naturalitat divina, perquè porten el benestar i l'abundància general al país.

Fora d'això, el paisatge holandès té ben poca cosa de contacte amb la bellesa. Aquí tot és horitzontal, immediat, inclòs sota un tel de vagarositat i enjoiat només pel continu enjogassament dels núvols errants, que sense interrupció obren i tanquen clarianes de formes diverses, sota d'un cel blau virginal.

A més, l'atmosfera espessa de vaporitzacions aquoses produeix un encantament d'ombres. És una delícia de contemplar el cel submergit a l'aigua dels canals, emmarcat entre el verd dels olms que s'hi ombregen. És meravellós de rabejar-se dintre els crepuscles infinits i exagerats de cada dia.

Veiérem morir el dia mentre el tren deixava endarrera les muntanyes d'Alemanya, i enfilava la plana holandesa amb una parsimònia especial, única. Tot just havia finit una tempesta. Els sorolls dels trons, l'espetec de la pluja i la virior dels llamps havien trasbalsat el nostre esperit, poc avesat a aquests bruscos canviaments atmosfèrics. Ben aviat ens adonàrem de l'apoteòsica estructuració del paisatge d'Holanda, sotmès molt sovint a aquesta mena d'espectacles naturals.

Esvaïda la tempesta, la terra holandesa esdevé més suau, més esbandida, naturalment. Tot l'esfereïment infós per l'atmosfera prenyada, restà convertit tot d'una en moixaines. Per a nosaltres, aquesta visió fou l'apoteosi de les darreres llums solars en terres d'Holanda. Heus aquí el primer tast del paisatge holandès, en entrar a aquest país per la banda d'Hamburg.

AMSTERDAM

Amsterdam és la capital efectiva d'un reialme petit, mentre La Haia és la capital de la reialesa. Per la seva situació privilegiada a la desembocadura del riu Amstel, Amsterdam o dic de l'Amster, és una ciutat que conserva i conservarà la capitalitat dels Països Baixos, encara que el governament general resideixi a La Haia.

Després del relat que hem fet del clima d'Holanda, no fou estrany que en entrar a Amsterdam trobéssim els carrers mullats per la pluja. Ja ens havíem fet càrrec que anàvem a raure a una ciutat dominada per l'aigua, tant per la que llisca pausadament pels canals, com per la que cau sovint de les boires bellugadisses. A Amsterdam tot fa tuf d'humitat, com a Venècia.

Holanda és un reialme minúscul, sobrecarregat de població. Així i tot, a les deu de la nit, pels carrers de les ciutats holandeses hi ha molt poc tràfec ciutadà. Pel que notàrem a Amsterdam, el bullici nocturn és molt limitat, tot i haver-hi un cabaret a cada cantonada, un cafè casa per altra i un restaurant a tocar, tocar. La gent s'entafora, i sembla que les diversions tinguin lloc a porta tancada. Això que la nostra visita a Holanda s'escaigué el mes d'agost.

D'antuvi sorprèn aquest procedir tan auster dels holandesos, però hom s'hi habitua aviat, més aviat que a suportar els continus canvis atmosfèrics a què estan sotmeses totes les ciutats d'Holanda. En aquesta nació cal utilitzar impermeable tant si plou com si fa sol. En realitat, els holandesos sempre haurien d'anar vestits amb teles impermeabilitzades.

A la llum del dia, Amsterdam pren un caire molt agradable als ulls del foraster. Aquella flonja massa de lluminositat de la nit, la superfície de la qual sembla una immensa pedra llepissosa, sota l'acció de la llum diürna resta transformada en carrers posats sobre l'aigua, amb els molls de càrrega i descàrrega. Els cèlebres cordons de canals, amb el joc de la llum i de la verdor, donen efectes extraordinaris.

El continuat trafiqueig que hom nota en aquesta ciutat, sembla que hagi de produir un desordre, un enuig al turista. Tramvies, vaixells, autobusos i automòbils circulen pertot arreu de la ciutat. És una cosa pintoresca contemplar el moviment d'aquests vehicles i el transitar de la gent, la qual circula amb moderació pels canals, entra i surt de les botigues, i visita quotidianament els mercats, envoltada per una munió de bicicletes, que serpetegen vora el cos del vianant amb els seus moviments ràpids i circumdants. A Amsterdam hi ha una bicicleta per cada tres ciutadans. Els carrers es perden en giragonses que fan rodar el cap. Superfícies d'aigua i superfícies de pedra; barcasses que llisquen i automòbils que ronquen.

El carrer més important d'Amsterdam és Ralverstraat. És un carrer irregular com la majoria de carrers d'aquí. Els 750 mil habitants d'Amsterdam deuen gaudir d'un benestar envejable, a jutjar per llur comport satisfet i llur cara sempre alegre. Segons hem sentit dir, frueixen d'una llibertat elogiable, dintre d'una reialesa que suporten amb beneplàcit. Hom diria que l'aire d'aquí, ple de tocs de llum, fa ésser més magnànim l'individu que habita aquestes cases, les façanes de les quals, sota l'acció del sol, s'emplen de tremolors d'aigua.

La senzillesa de la reialesa d'Holanda és tradicional. Els amsterdanencs senten una veritable idolatria envers la reina Guillermina. És un estat de l'esperit holandès que poguérem constatar a bastament el dia de la festa onomàstica de la seva reina, en presència de les festes que cada any celebren els holandesos en tal diada.

En aquesta diada, els carrers i places d'Amsterdam no podien engolir la multitud que hi circulava amb una alegria indescriptible. Passaven músiques, l'una darrera l'altra, acompanyades de cartells

al·legòrics a la festa, i colles de cantors que llançaven a l'espai himnes engrescadors. Els amsterdanencs bevien, s'entusiasmaven, corrien adalerats, cantaven fins esgargamellar-se i enlairaven pendons de color d'or vell, el color simbòlic de la casa reial holandesa, que llua en botons i braçals i llaços damunt les vestimentes dels homes i en tots els hàbits femenins.

Amsterdam és la ciutat dels grans negocis i dels arriscats navegants. Això es tradueix en riquesa, i la riquesa és un factor essencialíssim per al benestar ciutadà. Enmig del gran moviment comercial, sempre hi ha gent que bada, possiblement és forastera. Val a dir que és molt bonic contemplar els reflexes de l'aigua en els grans i petits canals d'Amsterdam, sovint remoguda pel tràfec de les llanxes i dels vaporets.

En els carrers estrets i en els petits canals és on hi ha més badocs. En aquests indrets desiguals és una delícia fer de badoc, mentre l'aigua, immòbil, forma insospitades perspectives, i hom té l'avinentesa de rabejar-se dintre un romanticisme implacable, auster, oportunista, perfumat d'espècies d'ultramar.

Aquí totes les cases fan olor d'aiguamoll. Les més modernes són de pedra artificial; les velles són fetes de rajols ennegrits per la humitat constant. Totes s'aguanten sobre l'aigua i n'hi ha algunes que fugen de la vertical amb imminent perill, perquè s'ha afluïtat el llit de fusta clavat a una profunditat de 13 a 15 metres. Mentrestant, aquestes cases desnivellades, molles de llum i d'ombres, conserven una façana panxuda i arqueològica que encanta.

La varietat de vila vella i de ciutat moderna que hom observa a Amsterdam, produeix un gran efecte al turista. Amsterdam conserva tot el que el temps passat ha deixat de bo, i ensems ha cedit el pas a ço que reclama la vida moderna. Amb una senzillesa admirable hom passa del segle xx al segle xvii. Del segle xvii ençà, Amsterdam duu el títol de ciutat dels diamants, el tallat dels quals està en mans dels jueus establerts en un barri d'aquesta ciutat.

El barri, pròpiament anomenat barri jueu, està format per una multitud infatigable de marxants, els quals exposen al carrer o en tendes llòbregues, piles d'artefactes voltats de més o menys brutícia. A l'un costat hi ha el comerç de la pedra més preada del món, encabit en fàbriques magnífiques; davant per davant hi ha el comerç de les draperies confoses en un maremàgnum d'articles i de pols.

La veritat és que a Amsterdam els jueus són els amos del diner. Són els descendents dels expulsats de Portugal i d'Espanya el segle xv. A Amsterdam poden practicar lliurement la seva religió;

aquí han pogut constituir una corporació financiera d'influència mundial en els negocis.

Les velles construccions d'Amsterdam evoquen una rècula de records de l'època en què aquesta ciutat formava part dels Països Baixos, els quals estaven en lluita constant amb Espanya, fins a la consecució de llur independència. La situació en la mar del Nord, li valgué una preponderància extraordinària en el món dels afers, i aprofità la davallada d'Anvers. D'aleshores ençà, el desplegament d'Amsterdam ha assolit avantatges insospitats. Els edificis moderns s'han multiplicat sense interrupció, i avui dia aquesta ciutat, tot i no ésser una ciutat monumental, perquè aquí tot és senzill i proporcionat, esdevé una de les ciutats més importants del món.

L'estació central del ferrocarril és un edifici admirable, emplaçat sobre terrenys guanyats al riu. Fou edificada l'any 1885 en estil renaixement.

La Catedral de Sant Nicolau data també del mateix any 1885.

La Borsa fou edificada l'any 1899. L'antic *Hotel de Ville* ha estat convertit en palau Reial. Al costat d'aquest palau s'escau l'església nova, que és la més vella de la ciutat, puix és una de les poques deixes religioses d'estil gòtic del segle xv. En aquesta església fan jurament els reis d'Holanda.

Amsterdam té fama pels seus Museus d'art, el més important dels quals és el Museu de l'Estat. És una construcció de maons i pedra, aixecada el segle xvi. I, naturalment, en parlar de l'art a Amsterdam, cal recordar el cèlebre pintor Rembrandt. És un nom prou conegut del món artístic, i hom no pot oblidar la permanència d'aquest pintor en aquesta ciutat durant els anys 1639 a 1656. En aquests anys, Amsterdam esdevingué la veritable capital del món artístic. Per això el reconeixement dels amsterdanencs envers Rembrandt, s'ha traduït en un monument aixecat en una de les places més importants de la ciutat, d'una ciutat agraïda que neda damunt l'aigua i s'emmiralla en el propi pedestal.

En els museus d'Amsterdam les obres mestres de Rembrandt fan costat a altres d'interès artístic indiscutible, i formen conjunts que exciten profunda admiració.

EXCURSIÓ A VOLENDAM I A L'ILLA DE MARKEN

Volendam i Marken són dues poblacions holandeses de la mar del Nord, situades l'una davant de l'altra. No estan pas massa allunyades d'Amsterdam. A Holanda no hi ha res llunyà, llevat de l'horitzó.

Per això, per a efectuar aquesta excursió des d'Amsterdam, hom prefereix el mitjà de locomoció més lent, que són els vaporets dels canals. Amb els vehicles de carretera o de ferrocarril hom hi arriba massa aviat. Demés, amb el vaixell, diminut i blanc, hom té l'avinentsa d'esguardar més bé el paisatge holandès, amb tota comoditat, amb el màxim silenci i amb absoluta tranquil·litat.

El vaixell és més peresós i allunya els perills de la velocitat. La lentitud, que en altres països de vegades amoïna, a Holanda és essencial per a copsar amb tota intensitat la importància que té l'aigua en aquest país d'organització complexa, la pruïja de la qual és aturar les aigües per tal de fer sorgir la terra. Després, el govern la ven a pública subhasta, i així es van guanyant terres per al rendiment.

La gansoneria del vaixell que ens mena pels canals, fins a la mar del Nord, permet de contemplar molts aspectes del paisatge d'Holanda. Tanmateix, amb la lentitud amb què avancem queda temps fins per abaltir-se en una somnolència singular, que nosaltres gosaríem indicar que és una conseqüència del paisatge holandès. Sovint apareixen encluses que el vaixell sorteja, mentre el passatger frueix una estona amb aquesta distracció. Ací i allà surten algunes siluetes de figures humanes, més decoratives que elegants, habillades amb els vestits típics del país, com un preludi de ço que ens espera a Volendam i a Marken.

A ciutat ha desaparegut tot indici de tipisme. És a les viles dels afores que es conserven alguns costums holandesos, tant en el vestir com en els oficis; més com un motiu de decoració per al turista, que com una necessitat popular. En tot cas, són necessitats materialitzades.

Els petits ports que anem deixant endarrera durant aquest trajecte, d'antuvi semblen inútils per al tràfec. Hi plana un silenci insuportable. Són destinats a rebre la pesca, i als transports en petita escala dels productes de l'interior del país.

Un bell motiu de passar el temps és contemplar com roden els molins de vent, amb llurs ales monstruoses disposades en forma de creu grega. Roden amb una lentitud eterna, aclaparadora; són estres simbòlics de la calma, de la força i de l'enginy secular; és gairebé l'única arqueologia existent a Holanda, així com els geranis de les finestres formen l'únic mitjà de decoració en els pobles que van passant al nostre esguard. Són uns pobles diminuts de forma rodona amb un canal que els contorneja. Semblen de joguina.

Tenim temps de desembarcar a Brock. Cal visitar l'església i

una fàbrica de formatges. A l'església hi ha una trona monumental amb un tornaveu grandios. Fou edificada l'any 1685, en fusta molt ben tallada. Dintre la fàbrica de formatges hom és invitat a assaborir un got de llet. Tothom la troba excellent. A Brock, com en molts altres pobles d'Holanda, l'església és a la plaça, la plaça és el port i el port és el centre d'una mena d'estrella formada pels canals d'aigua, entre els quals hom respira olors de peix.

Després de mitja hora més de trajecte pel canal, entrem a Monnikendam. Monnikendam és un poblet més gran que Brock. Està situat vora la mar del Nord. En aquest poble hi ha algunes cases del segle XVII força interessants; una torre de la Casa de la Vila, aixecada l'any 1591, i un cadiral de cor magnífic, esculturat l'any 1562, dintre una església relativament moderna. Això indica que Monnikendam és un poble important, sobretot, per estar situat en un port d'embarcament per al tràfec turístic i comercial entre Volendam i l'illa de Marken.

La visita al poblet de Volendam produeix un efecte teatral, de seguida que hom hi desembarca. Tot d'una apareix una veritable i ben combinada decoració d'escenografia. El turista queda sorprès. A Volendam tot està preparat per a sorprendre el foraster. Les entremaliadures produïdes aquí per les aigües de la mar del Nord i per l'ingeni de l'home, sembla que tinguin alguna cosa a veure amb el previ arranjament popular.

Volendam és una vila de pescadors, els quals, pel compte que els té, van habillats amb els vestits típics del país. Els naturals de Volendam tenen cura en conservar aquest regust secular de la tradició, segurament amb mires al negoci turístic. És un profitós negoci que forma l'ànima, la vida i l'esperit d'aquesta bona gent, senzilla, amable i amarada de bona fe.

Joves i vells, homes, dones i criatures circulen pels carrers de Volendam com si anessin disfressats, sempre a punt de posar davant un objectiu fotogràfic i amb la mà estesa per a recollir la propina. Les cases són de rajols de colors diversos, dintre d'un to vermell, pintats o sense pintar. També hi ha algunes cases de fusta pintades del color de xocolata o embetumades exteriorment.

A l'illa de Marken, situada enfront de Volendam, en plena mar del Nord, trobem el mateix paisatge de les terres holandeses centrals. L'illa de Marken és plana com el palmell de la mà, solcada pels canals i coberta amb el verd eternament planxat, damunt del qual s'aixequen les cases de rajols o bé de fusta, hi circula gent disfressada i hi pasturen vaques rodanxones.

AMSTERDAM: ASPECTE D'UN CARRER

CIN. P. HIASI

AMSTERDAM: ASPECTE D'UN CARRER

BROCK

C'ls. F. Bini

BROCK: LA TRONA DE L'ESGLÉSIA

MONNIKENDAM

MONNIKENDAM: TORRE DE LA CASA DE LA VILA

Cl. F. Blas

TIPUS DE VOLENDAM

C. P. Bland

TIPUS DE VOLENDAM

TIPUS DE VOLKNDAM

MARKEN: NOIA VENEDORA

Cl. F. Blasi

TIPUS DE MARKEN

Ch. F. Brand

MARKEN: MESTRESSA D'UNA CASA

MARKEN

UN CARRER DE MARKEN

Clm. F. Blani

NOIES DE MARKEN

C. F. Biss

SCHVENINGUE

Els habitants de Marken surten al carrer tan bon punt hi arriben turistes. Mostren els quefers de la casa amb un enfeinament singular i amb la pretensió de causar l'admiració dels nou-arribats.

Hem vist les dones de Volendam que llueixen al cap una còfia blanca punxeguda, amb dues ales laterals damunt les orelles. A Marken, les dones també utilitzen la còfia, però de forma diferent. Mentre la còfia de Volendam és folgada, i amb unes ales laterals, les còfies que utilitzen a l'illa de Marken són ajustades al cap, i estan confeccionades amb puntes i brodats. Les coloraines dels vestits que utilitzen la gent d'ambdós pobles, que rivalitzen en la competència turística, sí fa no fa són del mateix tarannà.

A Marken l'aigua també fa tuf de peix; les cases estan cobertes de quitrà o de pintures barates; en els interiors hom nota indicis de deixadesa; en canvi, la gent va molt endreçada per fora. Tot aquest arranjamment, més teatral que natural, encomana al passatger una mena de sonsònia, que hom atribueix al romanticisme, a la tremolor de les coses versàtils i a la sensibilitat exòtica que surt de les entranyes d'aquest país.

Deixem l'illa de Marken i la seva única vila, després de presenciar una mena de representació del folklore holandès. Però, quan hom s'adona de la tramoia, adreçada a proporcionar als habitants d'aquí una font d'ingressos que els permeti prescindir de la barca pesquera, aquesta representació perd interès en el sentit ètnic de les tradicions holandeses.

El vaixell que ens ha dut de Volendam a l'illa de Marken, blanc com la neu i lleuger com una llissara, en sortir de Marken lliscà per la mar del Nord tot dret a Amsterdam. La terra era lluny, una llunyania relativa com succeeix a Holanda. Calia passar una hora en el trajecte per arribar a ciutat. Les ombres tardorals difumaven les coses. Després també les va difumar una cortina de pluja. És un espectacle quotidià el veure ploure, a Holanda. Sortosament, aquest dia la pluja començà cap al tard. Prou feren les boires en aguantar-se les llàgrimes tot el sant dia, i proporcionar-nos un sol esplèndid i el cel decoratiu.

LA HAIA

Amsterdam i La Haia estan separades per un trajecte de 60 quilòmetres, durant el qual hom té l'avinentesa de contemplar un magnífic paisatge de flors. Sembla paradoxal que un país nòrdic com és Holanda, frueixi de l'hegemonia del mercat de les flors

Certament, ara com ara, d'Holanda surten les espècies més rares i les llavors més ben classificades de la flora.

El terreny sorrenc guanyat a la mar, és a propòsit per al conreu de les flors més delicades i per a produir les variacions més singulars.

Hem observat que a la gent meridional li ve balder aquest caràcter productiu de les terres d'Holanda. D'antuvi hom el troba carregat d'exotisme. Doncs bé, en aquest exotisme recolza tota la potencialitat agrícola dels holandesos.

En realitat, cal que sigui així, perquè aquests s'han de valer de terrenys adquirits a la mar a pes d'or i amb el sacrifici de vides, verges encara i dels quals han de treure el màxim rendiment. Per això trien per als conreus els productes més lucrosos, baldament hagin d'emprar mitjans d'artifici per a aconseguir l'èxit que es proposen. A Holanda cal obviar la contrarietat perenne dels freds hivernals, la manca de sol i els aires humits.

La nostra permanència a La Haia s'escaigué en un dia d'estiu, en què els braços dels molins donen voltes a través d'un aire indiferent. Durant les hores caloroses, la ciutat queda deserta, l'aigua dels canals no es belluga, els ànecs s'estarrufen sota dels arbres i s'aclofen damunt l'herbei perpètuament tendre, per tal de xopar la mica de frescor que despedeix la terra.

Així és la capital reial d'Holanda, a l'estiu. La Haia és, simplement, una capital de luxe per al governament simbòlic del país, sense tràfec industrial i amb residència de la reialesa. Esdevé l'antítesi d'Amsterdam, capital efectiva d'Holanda.

D'uns quants anys ençà, La Haia és una ciutat consagrada al benestar dels rics. Aquí hi ha immensos i nombrosos jardins, bons per a passar l'estona sense encaparraments, aptes per al passeig ciutadà plaent, i útils per a les imprescindibles vacances.

Els naturals del país coneixen La Haia amb el nom de Gravenhage. És un nom que ha sofert algunes variacions en la seva etimologia. L'apressat turista, tot i distingir aquestes variacions amb estranyesa, no té temps per a profunditzar. De fet, es fixa en les coses externes, superficials, i s'adona més de la part urbana de la ciutat.

Hom diria que La Haya es compon de quatre carrers de gust cosmopolita, i això que aquesta ciutat ocupa una gran extensió. Aquests carrers formen el centre de la ciutat i circumden les edificacions anomenades Biunenhof. En els afores s'estenen els barris nous de l'eixampli, i pertot arreu hom veu cases de rajols, combi-

nats amb el ciment armat, Abans d'existir aquest material de construcció, fins els carrers estaven enrajolats amb maons posats de cantell. A Holanda escasseja la pedra.

Les edificacions de Biuenhof estan constituïdes per un nucli d'antigues construccions de pedra que daten del segle XIII. Foren reconstruïdes amb un luxe graciós de torres, pinyons, façanes, marbres, espitlleres i terrats. S'hi entra per diverses portes.

Biuenhof ha estat testimoni d'un seguit de gestes històriques, ocorregudes als Països Baixos durant els temps gloriosos de la república. Fou fundat per Guillem II, comte d'Holanda, en els anys 1227-1256. Entre els edificis més remarcables cal citar la Sala dels Cavallers, la qual està formada per un edifici d'estil gòtic, on tingué lloc la segona conferència de la Pau l'any 1907. També cal citar la Sala dels Estats Generals, la Sala de Treve i la Gran Sala de festes.

La barreja d'edificis antics i moderns que constitueixen el Biuenhof forma un conjunt irregular i pintoresc. Al centre d'ells hi ha una gran plaça, tranquil·la i morta, amb una curiosa font de ferro forjat, aixecada l'any 1885, surmontada per l'estàtua daurada de Guillem II.

Aquesta plaça mena directament a la plaça Buitenhof, un dels centres del moviment ciutadà de La Haia. Per la part contrària, el Biuenhof confina amb Mauritsshaus o antiga casa de Maurici de Nassau, convertida en un dels museus més rics del món. En aquest Museu hom percep tota la importància artística d'Holanda. És aquí on tothom pot admirar la cèlebre pintura de Rembrandt, coneguda per la «Lliçó d'anatomia».

Ara bé, el Museu Mauritsshaus, la plaça Buitenhof i el Biuenhof circumden les tres quartes parts del llac Vijver, immòbil i obscur de reflexes, al redós del qual està desplegada tota la vida política, oficial, distingida i popular de La Haia. Prop d'ell s'escauen altres interessants Museus, els Ministeris, el Parlament, el Palau Reial i el Gevaugenpoort, o sigui, l'edifici d'una vella presó per als polítics, dintre la qual són conservats una col·lecció d'atuells de tortura provinents de la inquisició espanyola.

El Palau Reial, que és més conegut per palau de la Reina, és un edifici d'un sol pis, senzill, emblanquinat amb calç, amb un atri ornamentat per dues columnes i un soldat a la porta que es passeja sense ànim de molestar ningú. La senzillesa exterior és el tarannà de les estances interiors. No us amoïnen els enfarfegaments ni les riqueses.

En realitat, però, a Holanda no hi ha res que amoïni. Les exageracions són coses supèrflues aquí, llevat dels canvis atmosfèrics, que de tan apoteòsics, de vegades embafen.

A La Haia hom passa les hores en constant placidesa. El cel clàssic d'aquí sembla més ample que els altres, perquè els núvols es mouen amb més llibertat, juguen amb més delit. Possiblement aquesta placidesa i el benestar com a conseqüència, han influït sobre les voluntats espirituals dels capparets de les nacions de tot el món, els quals cada any es reuneixen en aquesta ciutat per tractar de la Pau mundial. Per a ells fou construït el magnífic Palau de la Pau, voltat de jardins, de silenci i de poesia. En l'interior d'aquest Palau les nacions interessades abocaren riquesa i magnificència.

Realment, La Haia és la ciutat de la pau, tota perfumada de verd i de flors. Al seu voltant sembla que la vida es desplegui amb el mínim esforç i amb la màxima excel·lència; al recer d'un passat gloriós i d'una gran història, i dintre d'una preponderant cultura.

AFORES DE LA HAIA

La majoria d'excursions que el turista efectua per terres d'Holanda, necessàriament són de cara a la mar. És el tòpic d'aquest país nòrdic, sostingut a través d'una lluita perseverant entre la terra i l'aigua, en continu vaivé de ponderació.

Des d'Amsterdam hem anat a Volendam i Marken, dos indrets estratègics situats a la mar del Nord. Des de La Haia hom és emmenat a visitar les dunes i la platja de Scheveningue. Fet i fet, no cal una sensibilitat gaire subtil per adonar-se que cal anar dret a l'aigua, si hom pretén copsar les característiques d'Holanda; d'una aigua tèrbola que circula pels canals d'aquest país amb una mandra excepcional, solament comparable amb la que omple els canals venecians, i d'una aigua irisada, fresca i joganera, que duu el rastre de les feresticitats de les terres nòrdiques.

Això no priva que Holanda mantingui activitats industrials, marítimes i comercials ben remarcables. Amb la mateixa fruïció amb què hom cospa l'espectacle campestre realçat per una campada ufanosa, unes viles enriolades i polides, uns espetecs de flors únics, uns celatges sempre renovats, unes llums canviabls sovint i un repòs sense limitacions, en visitar Rotterdam, ciutat holandesa per excel·lència, suggereixen una pila de consideracions davant del trafiqueig marítim que hom nota en ella.

Rotterdam és la Mánchester d'Holanda. A Rotterdam radiquen les majors indústries holandeses i els modernismes més exagerats, que ofeguen l'arqueologia de la ciutat, dissimulen el folklore i inciten a l'exotisme. Per això, els carrers que fan olor de vellúria són envaïts per llavors enllotades dutes per la gent que algú gosa anomenar del gran món. L'enorme tràfec del port ha transformat la ciutat de Rotterdam, la qual, avui per avui, esdevé d'un aire una mica caòtic i amarada d'una multitud multicolor, producte incipient dels vaixells que hi arriben procedents de les terres més llunyanes del món.

En molts aspectes, Rotterdam és l'antítesi de La Haia. La capital de la reialesa és ensopida, tanmateix. En canvi, Rotterdam és una ciutat d'estridències, de formigueig de gent, de trànsit inusitat i cosmopolita, i de canals embussats per l'agombolament de barcases. Podríem dir que a Rotterdam s'acumula tota la prosa d'Holanda, mentre La Haia vessa de poesia.

Amsterdam es manté en el terme mig. Frueix de les dues idealitats alhora. Tot trescant per Amsterdam, tan aviat us sobta un canal cobert de barques curulles de mercaderies, com en trobeu un altre en què us veieu allargassat, com si féssiu el mort damunt l'aigua.

Amsterdam, Rotterdam i La Haia són les tres ciutats més importants d'Holanda. En cada una d'elles us puguen al nas mil olors de simpatia, baldament de vegades d'altres us obliguin a girar la cara per tal d'esquivar-les. Des de cada una d'elles estant us plaurà de contemplar l'horitzó holandès sense noses i en la seva línia recta impecable.

En els afores de La Haia, aquelles olors i aquell horitzó es confonen en una harmonia singular, més silenciosa. L'aigua dels canals roman més quieta aquí, i els cignes no gosen bellugar-se. En realitat, aquests cignes senten la nostàlgia de la quietud exagerada, i es mouen sense ni trencar la superfície de mirall de l'aigua.

En el transcurs d'un trajecte amb auto, sovint sobta la frondositat d'un bosc extensíssim o una flora abundant o unes vilettes rialleres o bé alguns palaus modestos per fora, un dels quals hem tingut l'avinentesa de visitar.

Ens referim a la *Maison du Bois*, Casa del Bosc. Aquest edifici fou el palau d'estiu de la princesa Amàlia de Solms, esposa del príncep Frederic Henri d'Orange. És una possessió senyorial, propera a La Haia i voltada de frondosa arbreda. Aquí fou celebrada la primera conferència de la Pau durant l'estiu de l'any 1899. La

construcció d'aquest edifici s'adiu a l'estil versallesc, i data de l'any 1645. En el seu interior hi ha de remarcable la gran sala octagonal, anomenada Salle d'Orange, les pintures al fresc de la qual són dignes d'admiració.

Als voltants de la *Maison du Bois* abunden les flors, els jocs d'aigua, estil de Versalles, i frondosos boscos exuberants de vegetació. Sobretot durant els primers dies d'estiu en què nosaltres els visitem.

En aquests dies hem observat que La Haia roman deserta gairebé totes les hores. Els ciutadans fugen de la xafogor pròpia de les grans ciutats i envaeixen la platja de Scheveningue. A aquesta platja elegant acut una multitud enorme, procedent de tot el món, per tal de temparar-se de la pesada canícula. Les begudes gelades i colorides, i les robes clares i lleugeres, s'engresquen al contacte d'un sol que crema i d'una mundanitat il·limitada.

Les grans vies que de La Haia menen a Scheveningue - uns quatre quilòmetres de trajecte - són espaioses i ben ombrejades, amb passos determinats per a vianants, bicicletes, cavalleries i autos.

La gent de La Haia té l'avinentsa de traslladar-se a Scheveningue en un tres i no res. Scheveningue és l'estació de banys més coqueta de la mar del Nord i la més important d'Holanda. És una platja que els holandesos han sabut imposar com a platja de gran moda, amb infinitat d'hotels, atraccions per a tots els gustos i una arquitectura bastant grotesca.

A Scheveningue, la gent benestant hi acut amb l'intent de banyar-se com una necessitat corporal imprescindible. Però també hi acut per divertir-se, per esplaiar l'esperit reclòs de l'hivern, convençuda que ha de formar part del motiu d'exploració imperant en tots els llocs de moda estiuenca.

Però, què hi fa? Aquí ningú no es fixa en les coses banals, mortes. A la platja de Scheveningue tothom va dret al viu, a fer xerimola, a engrescar-se amb l'exposició descarada i lliure de la carn humana, més o menys sensible al vici, dintre i fora de les casetes de bany uniformes, que, barrades de pintura i sostingudes per quatre rodes, sembla que tremolin.

De vegades, la mar del Nord, neta com és, sol enterbolir els enteniments davant d'una ruleta que salta sobre el taulell, o en contacte amb l'excés de vida mundana que sura en l'ambient pintoresc de Scheveningue, durant la temporada d'estiu.

Així i tot, el sol, que durant aquest temps banya la platja de Scheveningue, té una alegria infantil. Diríeu que és l'alegria eterna

d'Holanda, envaïda per una multitud cosmopolita i amarada de patriotisme emmenat al perseverant expansionament. Holanda ha sabut desplegar les ales d'una faisó exemplar en el curs dels segles, fins assolir els cimats de la civilització. Heus ací un país petit que posseïx extenses colònies i grans homes per a conservar-les.

F. BLASI I VALLESPINOSA

Tradicions de la Seu de Barcelona

EL nostre poble ha rodejat la bella i valuosa Seu barcelonina de les més florides i poètiques tradicions, i n'ha format una història popular, plena de meravellós encís i d'una excelsa gràcia. Profundament arrelats en el poble el sentiment patriòtic i les creences religioses, no és res d'estrany que s'hagi concentrat en la Seu, el més gran dels edificis de la ciutat, on s'ha desenrotllat el més florit de la seva vida emotiva, tota la gemada deu de poesia que el poble atesora, i que s'hagin traduït en les seves portentoses tradicions de melosa música, plenes d'una elevadíssima i potent inspiració.

Desitjosos d'aplegar tot allò que a la història popular de la nostra Seu es refereix, hem escrit el present treball, en el qual esmentem tot allò que sobre la mateixa sabíem i tot quant hi poguéssim fer alguna referència més o menys directa, així en l'aspecte tradicional, de franc sentit narratiu que constitueix en el fons de la senzilla ànima popular la seva història vivent, com aquelles altres flors gemades que només es troben en el llenguatge en forma de graciosos proverbis, refranys i simples dites. Quelcom hi ha potser de poc valor, però tot ens ha semblat prou interessant, si res més no, per consignar-ho. Bé sabem que la gran majoria dels documents que donem estan en plena contradicció amb els fets cruament històrics, i que no resisteixen la més simple crítica; però la nostra posició de conreadors del folklore ens els fa ja prou interessants pel sol fet d'haver-los sentit brollar de la boca del poble senzill. Ens hem resistit a comparar-los amb altres llegendes també catalanes, a fi de presentar els documents més nets i sim-

ples, despullats de tot comentari que potser podria enfarfegar-los.

Hem mirat de donar-los així una certa divisió, un xic difícil d'establir i que no sempre pot seguir un marc prou precís; però la matèria és deixatada, d'esperit un bon xic lliure i rebec, i difícil, per tant, d'adaptar-se a normes que sempre estrenyen i torturen.

La construcció

L'emplaçament. En el lloc on avui s'alça la Seu de Barcelona hi havia hagut, en temps molt reculat, un gran i espès pinar. Quan l'apòstol Sant Jaume visità la nostra ciutat, va predicar per primera vegada la nova llei de Crist enmig d'aquell bosc, i es posà damunt d'una pedra per estar un xic més alt que els qui l'escoltaven. Un cop acabada la seva predicació, i com a record de la mateixa i testimoni del símbol de la nova llei, féu una creu de dues branques de pi, la qual creu restà per espai de molts anys conservada en el mateix lloc. Més tard, en prendre cos el Cristianisme i en alçar-se el temple Catedral, fou posat sota l'advocació de la Santa Creu, en recordança de la que féu l'apòstol, i en el lloc precís on va predicar, hom féu coincidir el centre del presbiteri i posà just en el mateix lloc, dalt del terrat una grossa creu.

La pedra des de damunt de la qual va parlar Sant Jaume, fou per molts anys guardada a l'església del seu nom, en la plaça dita avui de la República, i en ésser tirat a terra aquell temple per embellir aquell lloc de la ciutat, fou tret la pedra i se'n féu el timpà de l'actual temple de Sant Jaume, on esculpiren una estàtua d'aquest apòstol; però com que la pedra no donava per treure'n la figura sencera, la testa és feta d'una altra pedra.

L'orientació. La Seu està orientada a Ponent, perquè, segons la tradició, en donar Jesucrist el darrer alè de vida, en la creu, va decantar cap a aquell costat la seva testa. Per aquesta raó sempre que no hi hagi circumstàncies d'emplaçament que ho dificultin, els temples cristians són orientats a aquella direcció. Obeix també a voler-los oposar als antics temples de les divinitats paganes que eren orientats sempre a Llevant, a fi que el sol pogués arribar a penetrar dintre del temple i arribés a tocar la imatge si era possible, com una resta dels antics cultes al foc.

Els fonaments. Per als fonaments calgué cavar una rasa molt ampla i fonda, i en conseqüència calgué treure'n gran quantitat de terra, la qual no atinaven on posar-la. Aquesta senzilla operació constituí un greu conflicte que l'arquitecte no sabia com resoldre.

Un dia que el rei, segons uns, el bisbe, segons altres, anà a veure el curs de les obres, l'arquitecte li exposà el cas, i el rei li digué que si fos ell qui portés les obres, aviat ho tindria resolt. —Com ho faríeu? - preguntà l'arquitecte. —Faria fer un sot ben gran, i posaria dintre tota la terra que ara no sabeu què fer-ne - respongué el rei. —Però - afegí l'arquitecte - i la terra que treuríeu del sot, on la posaríeu? —Senzillament - respongué el rei - faria un sot prou gran perquè m'hi capigués la terra que treuria del sot i la dels fonaments.

El procediment de construcció. Quan es construí la Seu encara no hi havia manera de fer bastides prou altes i resistents per a poder alçar una obra tan alta i ferma. Per això l'arquitecte es valgué d'un graciós enginy. Tal com anava aixecant les parets, anava omplint el seu interior de terra, de manera que quedava sempre tota la construcció formant una massa sòlida i compacta, i així els treballadors podien maniobrar desembarassadament, trepitjant sempre terreny ferm. Seguint aquest sistema, pujà l'obra amb gran facilitat i seguretat; però resultà que, un cop acabada, quedà l'interior del temple ple d'una massa compacta de terra, que hauria costat molt esforç de treure. Però l'arquitecte, que ja havia previst el cas, havia barrejat amb la terra algunes cabassades de creuets, una moneda molt petita que estava en curs en aquell temps. Quan donà l'obra per acabada, féu córrer per la ciutat la veu que qui volgués anar a arrancar terra podia fer-ho, i tothom s'hi abocà, amb l'afany de trobar els creuets. L'interior del temple quedà ben aviat buit, sense haver de pagar treballadors, puix que el poble mateix ho féu, i amb molt gust.

Els moros ajudaren a bastir la Seu. El temple fou bastit després d'haver estat Barcelona recobrada dels moros. De resultes de la brega, quedaren a la nostra ciutat un gran nombre de sarraïns presos i en qualitat d'esclaus. Volent-los vexar i humiliar en llur religió els digueren que, si es conformaven a treballar en les obres de la Seu, un cop llestes aquestes, se'ls donaria la llibertat. La majoria s'hi varen avenir i treballaren amb tot l'interès perquè l'obra s'acabés ben aviat. Treballaven tot portant grosses i feixugues cadenes penjades al coll. Per recordar que varen poder-se lliurar de les cadenes de l'esclavatge, gravaren la cadena que, segons la visió popular, forma un dels motius ornamentals del timpà de la porta romànica que dona accés al temple des del claustre. Perquè tal motiu ornamental sembli una cadena, cal mirar-lo amb molt bona voluntat.

Els campanars. Quan ja estava molt avançada l'obra, l'arquitecte s'adonà que no havia comptat amb el campanar, i es trobà que tot l'espai de què disposava estava ja ocupat pel cos de l'església. No sabent com resoldre un conflicte tan greu, decidí fer un viatge per Alemanya, Bèlgica i França, que era on hi havia els temples més importants coneguts fins aleshores, per veure si trobava manera d'arranjar-ho. En efecte: retornat a la ciutat resolgué alçar els dos campanars damunt mateix de l'obra, això és, sense formar un cos separat de l'edifici. Els assentà damunt dels dos portals laterals, i no solament en construï un, sinó dos. Cap d'ells no toca pròpiament a terra, sinó que s'alcen damunt de la volta, cas únic al món, puix sempre els campanars es troben al costat del massís del temple, i ben assentats i fonamentats a terra.

El cimborí. En el primitiu projecte de la Seu no figurava el cimborí, com, per descuït, tampoc no hi havia els campanars. Un cop resolta la dificultat d'emplaçar aquests, l'arquitecte ideà d'alçar un campanar-cimborí a la part anterior de l'obra, que vingués al mig dels dos campanars per donar així a l'edifici la forma d'una creu, majorment ja que estava posada sota aquesta invocació. El cimborí i els dos campanars havien de representar els tres claus de la creu.

La façana. Fins a darreries del segle passat, la façana de la Seu era completament llisa. Segons el dir de la gent, tenia d'estar adornada per un gran nombre de precioses estàtues que ja estaven esculpides; però, en anar a començar la façana, la nostra ciutat fou presa pels moros, i es féu impossible la continuació de l'obra. Per por que el gran nombre de belles estàtues fos destruït les enterraren sota de les escales, on estigueren molts anys en espera d'un moment oportú per a llur instal·lació. Quan, en adobar les escales de la Seu durant el segle passat i en alçar les lloses dels graons hom va veure que no hi havia tals estàtues ni sants, foren molts els barcelonins que tingueren la major decepció i cregueren que havien estat robades.

L'escut episcopal. Un dels bisbes que varen dirigir els fidels barcelonins durant la construcció de la Seu, s'entestà que el seu escut figurés en un dels llocs més visibles i importants, com a record del seu governament de l'església durant aquella època. Els consellers i els fidels s'hi varen oposar, però ell digué que era el qui manava, i, per damunt de tot, l'hi féu gravar. El Consell de la ciutat i els fidels se'n varen donar per ofesos, i resolgueren no fer més donatius per a la continuació de l'obra. Aquesta restà del tot aban-

donada a l'esforç del bisbe i anà perdent en intensitat. Un cop mort el bisbe, fou rascat l'escut, i les obres seguiren endavant.

Elements i coses del temple

Les oques del claustre. El barraquer que guardava les eines de l'obra tenia unes oques. Una nit, uns lladres intentaren robar els creuets que guardava el barraquer per tal de barrejar-los amb la terra que feien servir de bastida. Les oques, en sentir la proximitat de persones forasteres, es posaren a cridar, despertaren el barraquer i feren impossible el propòsit dels lladres. En record del servei prestat per les oques, el Capítol sempre ha volgut tenir-ne perquè facin també de vigilants del temple.

Una altra tradició conta que en anar les tropes de Decià a prendre Santa Eulàlia, unes oques que hi havia al jardí de la casa de la Santa es posaren a cridar i la despertaren, com també als seus pares, prevenint-los del perill que corrien. El Capítol Catedral volent venerar la Santa patrona de Barcelona té les oques a la Seu, les quals havien estat tretze en record dels tretze martiris soferts per Santa Eulàlia.

La sabata del mur. Quan es tractà de comprar el terreny per a alçar la Seu, no es pogueren reunir prou diners, i el gremi de sabaters que en part n'era propietari, el donà de franc, i ajudà també amb diners. En agraïment els fou concedida una capella que varen dedicar a Sant Marc, llur patró. Per a què tothom sabés per sempre més quina era la part del temple per ells cedida, es gravà en la part exterior del mur on s'escau la capella, una mena d'escut amb una sabata que encara avui es pot veure al carrer dels Comtes de Barcelona, prop de la Plaça de la Seu.

La carassa. Quan els moros es varen apoderar de Barcelona, començaren a edificar una mesquita en el lloc on avui hi ha la Seu; però, quan tot just la tenien començada, altra vegada els cristians varen prendre la ciutat, feren presoner el rei moro i es pararen les obres d'aquell temple. Com a vexació, els cristians alçaren la Seu al mateix lloc, i com a escarni al rei moro, li tallaren el cap i el penjaren sota una de les voltes, perquè hagués de veure per sempre com el seu temple s'havia tornat una seu cristiana. Encara alguna vegada a l'any, sobretot per Sant Esteve i la darrera nit de l'any, obra i tanca els ulls i llença un ronc de ràbia.

Les gàrgoles. En el temps antic cada vegada que Jesús sagramentat sortia de la Seu, ja per Corpus amb motiu de la processó,

ja per administrar algun viàtic, se situaven pels voltats del temple tot un estol de bruixes, bruixots i mals esperits que cridaven i feien mil estranys esgarips escarnint la sagrada forma i volent confondre el sacerdot que la portava. Arribà la cosa fins al punt que una vegada li tiraren una pedra, la qual, de rebot, anà a parar altra vegada al grup dels mals esperits que l'havien llançada, i matà el que ho havia fet. Des d'aleshores, veient aquell escarment, mai més no varen tornar a fer befa del Sant Sagrament. Com un escarni i per vergonya, les figures de tota aquella feram foren posades en les gàrgoles.

El drac d'En Soler de Vilardell. Mentre es construïa la Seu, hi havia a la muntanya de Sant Llorenç del Munt, en el Vallès, un terrible drac que amb el seu alè empestava tots aquells varals fent-los impossible de transitar, puix que, com que tenia la triple propietat de caminar, volar i nedar, tan aviat d'una manera com d'una altra atacava tots els vianants.

Molts nobles cavallers, entre ells el comte Jofre de Barcelona havien intentat la seva mort; però no ho havien pogut aconseguir. Un dia un cavaller barceloní, anomenat Soler de Vilardell, quan es disposava a sortir de casa seva, fou deturat per un captaire que li demanà almoïna. El cavaller no duia al damunt res per a donar-li, i li digué que l'esperès una estona mentre ell pujava a casa seva per baixar-li quelcom de caritat. Quan En Soler tornà a baixar no trobà el captaire, però al costat de la porta de casa seva, arrimada a la paret, veié una lluent espasa. Sorprès per la desaparició i per la troballa, suposà En Soler que aquell captaire devia ésser el propi Sant Martí, i que aquella espasa devia ésser la seva, que la hi donava perquè amb ella matés el terrible drac, terror del Vallès. Creient-se designat pel Sant per a escometre tan gran empresa, prengué l'espasa i una grossa branca perquè li servís d'escut, i prengué el camí de la muntanya per escometre la fera en la seva mateixa cova. Trabà amb ella aferrissada lluita, però la bèstia acabà la seva terrible fúria en fer el cavaller una creu amb la branca i l'espasa, i amb gran facilitat la matà servint-se de l'arma de Sant Martí. La gesta transcendí en gran manera. Fou una de les més importants que es produïren en la seva època. El constructor de la Seu volgué perpetuar-ne el record i gravà al costat dret de la façana de la porta de Sant Iu una escena del gran cavaller lluitant amb el drac.

El pobre Soler no sortí, però, gaire joiós de la seva heroïcitat. Entusiasmat, en veure morta la fera, llançà un crit de joia alçant enlaire la seva espasa, de la qual en rodolà puny avall una gota

de la verinosa sang de la bèstia, i, en tocar-li la carn del braç li produí una terrible grangena que el féu morir enmig de gran tortura.

El rellotge. El primer rellotge que hi hagué a la nostra Seu, el qual es conserva actualment en el Museu del Parc de la Ciutadella, fou regalat a Barcelona per la ciutat de Venècia en agraïment d'haver deixat copiar les lleis i ordinacions marítimes del Consolat de Mar. No sabent la ciutat on instal·lar-lo, cregué que enlloc podria estar millor que a la Seu.

La primera campana. Les campanes foren inventades per Sant Bernardí de Nola. Per aquesta raó reberen el nom de *noles* en el primer temps del seu ús. Aquest Sant havia viscut a Barcelona, i en la nostra ciutat fou on es convertí al cristianisme. Com agraïment a deure la seva fe a l'estada que havia fet a Barcelona, volgué fer-li un present, i li féu donació d'una campana, una de les primeres que hi hagué al món, i la primera que hi hagué a la nostra ciutat. Aquesta es conserva encara i és, de les dues que hi ha en el campanaret de la capella de Santa Llúcia, la més immediata al carrer del Bisbe. És bizantina i té un so molt especial.

El seient o tron del rei Martí. La Custòdia de la Seu està posada damunt la preciosa cadira d'or massís que havia estat el seient o tron dels antics reis de la corona d'Aragó, preuada obra, no ja pel seu valor material, sinó pel seu mèrit artístic. El rei Martí l'Humà fou el darrer que va fer-ne ús. En morir, rodejaven el seu llit els consellers de la Ciutat de Barcelona i un gran nombre de cavallers i nobles que no paraven d'insistir perquè decidís qui havia d'ésser l'hereu del tron, per tal d'evitar els conflictes que ja es preveia que es produïrien. El rei, moribund, no sabia què contestar a la munió de preguntes i requeriments que se li feien, fins que se sentí al carrer la campana del combregar que s'acostava per donar-li el darrer sagrament. En sentir-la, el rei contestà sense vacil·lació que feia hereu del seu tron a aquell que deixava sentir aleshores la seva veu, o sigui, al Santíssim Sagrament. Com que el Santíssim no podia regir els destins de l'Estat, volent interpretar el desig del rei, el tron del rei Martí fou cedit a la Seu perquè en ell s'assegués per sempre més el Santíssim. Després cercaren qui el pogués substituir en la regència de la nació.

El pèsol d'or. Una de les moltes i precioses joies de gran preu i mèrit que enriqueixen la custòdia és un pèsol format per una tavel·la d'or amb unes grosses i valuoses perles per grans o pèsols. És cosa sabuda que la famosa revolta dels segadors es produí el dia de Corpus i que, males llengües que tingueren interès en false-

jar la veritat dels fets i les intencions dels revoltosos, feren córrer que els segadors volien robar la custòdia tot aprofitant la confusió. Això no era cert, i ofesos els segadors per aquesta malvolença varen voler demostrar que no tenien pas interès a prendre la gran joia, sinó que, al revés, sentien per ella gran veneració i reverència, i donaren a la Seu un pèsol per enriquir-la més encara.

La cana de la capella de Santa Llúcia. Hi hagué un moment en què els venedors de roba i altres articles que havien d'ésser acanats, no tenien en gaire estima la fidelitat a la mesura justa i exacta. El Consell decidí gravar la mesura justa de la cana barcelonina en un lloc públic on tots els ciutadans que estiguessin en dubte de si els havien estafat o no, poguessin anar en tot moment a comprovar-ho. Semblà que enlloc millor que a la Seu podia fer-ho, per ésser aquest el lloc que ofería un major respecte i veneració. La cana barcelonina fou feta gravar amb les seves divisions en pams i mitjos pams, als dos costats de la façana de la capella de Santa Llúcia, on encara es poden veure sobretot la que fa angle amb el carrer del Bisbe.

La macoia i els ferros bonics de les reixes. En les reixes de les capelles de la Seu, sobretot en les del claustre, hi ha tot un seguit de ferros extremadament bonics, que constitueixen veritables obres d'art de la forja catalana. Aquesta abundor de bells ferros és deguda a una competència haguda entre els mestres serrallers de la nostra ciutat.

Hi havia un serraller molt miserable que tenia molta feina per a poder viure. Un dia tingué la desgràcia que se li ensorrés una de les parets de la fornal, i tan pobre era que no li fou possible de cridar un mestre d'obres perquè li alcés la paret caiguda, i decidí veure si ell mateix la feia. Alçà en efecte la paret; però, o per manca de bons materials o per manca de traça, la part superior quedà un xic inclinada com si hagués de caure. El ferrer es desesperà en veure que no li sortia com ell volia, però com que no comptava amb mitjans, decidí sortir-se'n com pogués. Ben aviat veié que el nou sistema li anava encara millor i que podia treballar el ferro amb una facilitat insospitada. Aquesta troballa, que és la característica de la forja catalana, aviat el posà en situació d'avanatge damunt els altres companys d'ofici. Volent lluir el seu enginy, oferí de fer una obra ben extraordinària per a la Seu, perquè tot-hom pogués admirar-la, i féu la macoia que encara avui es pot veure en la reixa d'una de les capelles del claustre, i la reixa de l'escala de pujar a la trona. Aquestes obres foren l'admiració de

tothom, majorment dels altres serrallers, que de seguida compren-gueren que havia de valer-se d'un enginy per ells desconegut, ja que aconseguia fer coses per a ells impossibles.

Feren molts treballs per veure si descobrien el secret, però tot fou endebades, puix que ell prou tenia cura d'amagar-ne la causa. Per fi trobaren un enginyós sistema. Un dia de molt de fred i neu, es presentà una velleta captaire a casa del serraller posseïdor del secret, i demanà per l'amor de Déu si la volien deixar escalfar prop del foc, puix que el fred l'atordia. Sense sospitar res, feren apropar la pobra velleta a la fornal on el serraller i els seus treballaven. La fingida vella, que no era sinó un jove serraller ben disfressat, veié que treballaven com tots els altres, però que una diferent disposició de la paret davantera de la fornal els donava un avantatge, per a poder treballar el ferro de millor manera que tenint-la completament recta, com tots els altres serrallers. Aviat fou propagada la fórmula que fins aleshores havia estat incògnita, i tots els serrallers l'adoptaren, i es donaren a la producció de belles obres que foren aviat propagades, de les quals, sobretot, varen comblar les capelles de la Seu per fer la competència al serraller privilegiat fins aleshores.

El sepulcre de Mossèn Borra. En la paret del claustre que dona al carrer de Santa Llúcia, i tocant a la porteta que dona a la capella de la Santa, hi ha un sepulcre de bronze en què, segons es diu, hi ha enterrat Mossèn Borra, si bé hi ha qui afirma que no és així. Segons la història, Mossèn Borra era un joglar o albardà del rei; però, segons la tradició, era un rei que sense saber-ho feia el paper de joglar. El pare de Mossèn Borra tenia el mateix càrrec i ofici que després tingué el seu fill, el qual, mentre era petit, la seva mare, quan encara el criava, el portà un dia al palau. El pare desitjant que el seu fill gosés del bon viure propi d'un rei, féu per manera de poder arribar amb la seva muller fins al bressol on dormia un fill del rei, i, aprofitant un moment de descuit de la dida, canviaren l'infant: deixaren llur fill al bressolet del rei i se'n portaren el reietó, al qual varen posar les robetes pròpies d'un fill d'albardà, i a aquell, les que duia el fill del rei. Ningú no advertí el canvi: el fill del joglar passà per rei, i com a tal els honors, glòries i benestar el rodejaren tota la vida, mentre que el reietó, tingut per joglar, va haver de fer riure i divertir el qui hauria hagut de divertir i fer riure a ell.

La campana Honorata. Una de les campanes que més deixa sentir la seva veu és anomenada Honorata. Fou construïda en un tancat que hi havia en la desapareguda placeta de Junqueres. Per

a portar-la del lloc on la varen fondre fins a la Seu, es veieren amb molts treballs. Tot Barcelona acudí a veure-ho. La feina resultava molt feixuga i pesada, tant, que amb doble temps del que havien calculat per poder-la portar fins a la Seu només l'havien poguda fer arribar fins al portal de l'Àngel, cantonada al carrer Comtal. Quan gairebé ja no sabien com fer-ho per fer-la seguir més, es varen comprometre els nois barcelonins que ellis la durien, si els donaven una corda prou llarga. Fou cercada la corda i lliurada a la quítxalla. La veu va córrer per tota la ciutat i els nois feren cap en nombre de dos-cents dos. Amb algunes estirades la feren arribar fins al peu de la porta de la Seu. Després de beneïda i batejada, la mateixa mainada la tornà a estirar fins al peu del campanar.

El pujar-la campanar amunt fou feina laboriosa. Necessitaren trenta parelles de bous, emmanllevades als pagesos del voltant de la ciutat. A còpia d'estirar la varen fer pujar fins gairebé a la vora del campanar, però no hi havia manera de fer-la arribar a dalt. Tota la ciutat, des del carrer els uns, des dels terrats i torratxes els altres, miraven la facècia. La maniobra era difícil i es manà rigorosament que ningú no parlés. Tot d'una se sentí una veu que cridà: —Mulleu les cordes, mulleu les cordes! En efecte, mullaren i ruixaren les cordes que sostenien la campana i, com que el cànem en mullar-se s'arronça, les cordes es varen contreure el suficient perquè pogués arribar fins a dalt. El qui havia donat la idea, era un mariner que contemplava la maniobra i que pel seu ofici tenia prou experiència del cas.

Les coses que hi han passat

Incendi de la Seu pel poble. El rei god Euric tenia un germà anomenat Amalaric. Aquest tenia gran desig d'ésser rei, i matà el seu germà per prendre-li la corona. El poble, que ignorava el crim, el va elegir rei. Però, als tres dies del seu regnat van saber que ell era l'autor de la mort del seu germà, i el perseguiren per matar-lo. Amalaric, per salvar-se, s'amagà dintre la Seu, i féu tancar totes les portes; però el poble enfuriat hi calà foc per tal de matar-lo.

Incendi de la Seu pels moros. Els moros invasors volien posar un harem en la Seu, però llur rei cregué que tenia massa portes i que fóra difícil de guardar, i l'establí en l'antic monestir i església de Sant Pau del Camp. La Seu fou incendiada amb el propòsit d'alçar en el seu lloc una gran mesquita musulmana; però, en començar les obres, fou reconquistada la ciutat pels cristians.

La muller de Sant Sever. La muller de Sant Sever no volia de cap manera que el seu marit acceptés la mitra bisbal de Barcelona, i en saber que havia estat nomenat bisbe, tingué una enrabiada tan gran que es va morir, i fou enterrada a la Seu. Uns anys després, es morí una filla del prelat, i en anar-la a enterrar, es trobà que la seva muller s'havia inflat tant que havia omplert tot el vas o sepultura, en la qual cabien més d'una dotzena de difunts. Sant Sever que comprengué que encara li durava l'enuig, l'anà picant amb la punta del bàcul tot dient-li: --Severa, desinflat i deixa lloc per a la Severeta. I de mica en mica s'anà desinflant fins a quedar en estat normal i deixar lloc per a enterrar la seva filla.

Els consellers i la Inquisició. El Consell de Cent tenia en la Seu un banc reservat als seus membres, el qual ningú més no podia ocupar. Un dia se celebrava una festivitat molt solemne, a la qual havien d'assistir els consellers, però com que sabien que no els mancaria lloc, no portaren pressa a anar-hi. Quan ho feren, varen trobar-se amb els inquisidors, que s'havien assegut a llur banc. En requerir-los perquè s'alcessin, varen contestar que la Inquisició, d'allí on s'asseia, no s'alçava per ningú. El conseller en cap cregué pertinent no armar brega dintre del temple, puix suposà que tot fóra inútil, ja que els inquisidors no s'alçarien. Recomanà als altres consellers que es retiressin, però que es possessin ben a la vora de llur lloc, i en el moment en què els inquisidors s'agenollessin ells fossin prou llestos per asseure's al banc del Consell, i aleshores, si la cosa no queia bé als inquisidors, que fossin ells els qui armessin brega. Així ho varen fer. Un moment en què seguint el curs de la festa hagueren d'agenollar-se, llestos els consellers es varen asseure, i quan els inquisidors anaren a fer-ho es trobaren que ja primer ho havien fet els consellers. Emmurriats els inquisidors se n'anaren a un altre lloc sense dir res.

La passada no fou del gust dels inquisidors, que varen proposar-se de fer pagar cara la passada als consellers. En efecte, al cap d'uns quants dies, amb uns estranys pretextos de suposades heretgies, fou pres el Conseller en cap i tancat a les presons que la inquisició tenia en l'edifici que havia estat Palau dels reis d'Aragó. Tothom va comprendre quin era el veritable motiu de l'empressonament, i es feren diversos treballs per obtenir la llibertat del conseller. Però els inquisidors no volien donar el braç a tòrcer; les més altes influències de la ciutat varen posar-s'hi i, per fi, determinaren no deixar-lo anar, però facilitar-li la fugida sense que es pogués dir que li havien donat la llibertat. Segons la veu popu-

lar s'escapà per una mena d'esvoranc que encara avui es pot veure en la part de l'edifici que dona a la Plaça del Rei, gairebé damunt la porta de l'antiga capella reial de Santa Àgata, per on es diu que també s'havien escapat d'altres presos.

La deixa dels gats. Hi havia una riquíssima dama barcelonina que de petita, tot estant en el bressol, una rata va mossegar-la. La salvà un gros gat que es presentà de sobte i la matà. La dama, agraïda al gat al qual creia deure la vida, en morir deixà les seves valuoses hisendes i riqueses a profit dels gats. Establí una deixa per la qual obligava el capítol de la Seu a mantenir tots els gats que hi fossin portats pel veïnat. Fou destinat un lloc per a residència dels gats albergats a la Seu, i ho es encara la tercera capella del claustre, que dona al carrer del Bisbe, comptant des de la porteta de la capella de Santa Llúcia. Fins a darreries del segle passat i primeries del present, eren en gran nombre els gats portats a la Seu perquè els mantinguessin. Era costum, en deixar-los anar, dir una frase ja mig sacramental de la qual parlarem en tractar dels refranys.

Vell costum. Era costum d'altre temps que en el moment d'alçar la sagrada forma en el sacrifici de la santa Missa, els fidels s'abracessin i es besessin els uns als altres. Per això hom procurava no estar gaire separat d'un altre fidel amb el qual pogués practicar aquest acte de germanor. Cal advertir que quan aquest costum estava en ús no era permesa dintre dels temples la barreja de sexes; es col·locaven els homes a la dreta del celebrant, i les dones, a l'esquerra; el passadís central del temple servia de separació. Aleshores era també corrent que les persones riques procuressin la proximitat d'una de pobra per poder-la besar en el moment indicat, donant així una mostra de santa humilitat.

En una ocasió en què la reina va oir la santa Missa a la Seu, se li posà al costat una donota bordellera, sense que ella se'n donés compte per estar absorta en oració. Arribat el moment de besar-se, es veié en el cas d'exercir la humilitat amb aquella mala dona. La reina ho féu tal com manaven els costums de l'època, però exposà les seves queixes al seu marit, el rei, Dolorit aquest pel succeït, manà que des d'aleshores totes les dones de mal viure vestissin d'una manera ben diferent de les altres, perquè poguessin ésser de seguida conegudes de tothom, i manà també que en assistir als oficis divins haguessin d'ocupar dintre el temple un lloc separat de l'altra gent perquè mai més no pogués repetir-se un cas semblant.

El bisbe Sant Frederic. Invasada Catalunya per tercera vegada pels sarraïns, els catalans no es veieren amb prou forces per

a combatre'ls, i demanaren ajut a Carlemany rei de França. Aquest trameté un potent exèrcit, manat pel seu fill Lluís el Piadós. Aquest obtingué un gran nombre de triomfs, i conquistà moltes viles i ciutats, entre elles Barcelona. Quan donà per acabada la campanya volgué celebrar les seves glòries amb unes grans festes en la nostra ciutat, on féu acudir tota la gent més notable de la seva terra, perquè veiessin els nous països per ell conquistats, i perquè participessin de les seves glòries. Un dels magnats que vingué cridat pel príncep fou el bisbe Sant Frederic.

La manera de fer del rei no era del grat de molts dels cavallers que formaven la seva cort, els quals conspiraven contra ell presidits i capitanejats per la reina. El bisbe Frederic, en canvi, estava al costat del rei. Durant l'estada a Barcelona es féu un solemne àpat a la Seu, al qual acudí tota la noble gent del príncep. Varen portar un gran peix, i cap dels cavallers amb la seva espasa no sabé com partir-lo i trossejar-lo. El príncep demanà al bisbe si ho volia provar, i aquest acceptà, però requerí que li deixés la seva espasa, i amb aquesta tallà primer la testa del peix, i li fou després fàcil de partir-ne la resta. Quan la bèstia fou partida, dirigint-se al príncep li digué: —Sempre que tingueu de partir una cosa feu-ho així: talleu primer el cap amb la vostra espasa, i la resta us seguirà gairebé sola. En dir això parlava amb dues intencions, puix alludia al complot que al seu voltant es formava. Els enemics del rei varen entendre bé prou el doble i punyent sentit de les paraules del prelat, i, passades unes setmanes, el varen assassinar mentre oficiava en la seva catedral.

Es creu que Sant Frederic exerceix un eficaç patronatge damunt de tots els barcelonins que porten el seu nom, en agraïment a l'hospitalitat que la nostra ciutat li donà. És fama que mai cap persona anomenada Frederic, no ha estat passada Bòria avall, ni ha mort penjada. Des de molts anys hi ha a la nostra ciutat una confraria formada només pels que així s'anomenen.

El príncep Carles de Viana. El poble de Barcelona i la majoria dels de Catalunya sentí una gran passió i admiració pel jove príncep Carles de Viana, des que, casat son pare per segona vegada amb Maria Enríquez, aquesta l'entabanà perquè negués al príncep el legal hereuatge de les corones d'Aragó i Navarra, per tal de fer-ne hereu el seu segon fill Ferran. Segons opinió popular, el príncep Carles morí emmetzinat, i seguidament el poble el tingué per Sant, i el venerà en la capella del claustre de la Seu dedicada a Santa Tecla i a Sant Sebastià, que és la segona que es troba a

l'esquerra entrant-hi per la porteta de Santa Llúcia. L'endemà mateix de la seva mort ja es digué que havia obrat dos miracles guarrant a una dona tovida i a una noia esperitada. Augmentà la creença en la santedat del príncep, el fet que en arribar a la ciutat la seva mala madrastra, en voler llançar les campanes al vent per anunciar la nova, cinc vegades es trencaren les cordes, i que en celebrar la missa i *Te Deum*, en ocasió de la reial visita, caigué à terra i s'esmicolà una de les dues columnes que sostenien el vel que cobria el celebrant. No féu mal a ningú ni es pogué trobar una causa justificada a l'incident. Aquests dos fets foren interpretats com a miraculosos. Es feren unes estampes en les quals es presentava el príncep vestit amb les robes reials fent oració a profit dels seus partidaris, estampes que tot el poble tenia a casa emmarcades i amb llum al davant. Les tropes de la ciutat de Barcelona que sota el comanament del Comte de Pallars assetjaven la ciutat de Girona, on s'havia fet forta la mala madrastra, veieren volar pels aires el benaventurat príncep Carles que els alentava en la lluita, segons diu l'indicat comte en una lletra als consellers de Barcelona. En totes les crides de caràcter reial, i sobretot les relacionades amb la guerra, que es feren durant aquella època, entre altres sants és invocat el favor del beaventurat príncep Carles de Viana.

Cristòfol Colom a la Seu. Cristòfol Colom, que, segons una tradició marinera, era fill de Mataró o, segons una altra de terrassans, havia nascut a Sant Andreu de la Barca, on encara el poble assenyala la casa on va néixer, es creu que desembarcà a Barcelona després del seu primer viatge, i que els tres negres que portava foren batejats a la nostra Seu, si bé la pica en què foren batejats, no sabem com ni perquè, es troba avui en l'església de Santa Anna. S'ha dit que la llosa que tocaren amb els peus nus els tres indis mentre els batejaven, va prendre un tint un xic negrós en record d'haver sostingut aquella gent impia. D'un dels tres negres, que era gegant, es conta una graciosa història, segons la qual es barallà amb un altre gegantàs català; però ens abstenim de contar-la perquè no fa al cas.

Carles V a la processó. Un any trobant-se per Corpus a Barcelona Carles V assistí a la processó, i en el moment que començà a caminar donà una forta relliscada i caigué a terra enmig del darre-racor de la Seu. Tothom guardà el més profund silenci davant de l'incident, i l'emperador s'alçà furiós i dirigint-se als que el rodejaven digué: — Així, dec ésser menys que un ase; si hagués caigut un roc tothom hauria rigut, i ara, perquè sóc jo, no he fet riure a ningú.

L'oració del rei. Cada dia, al punt de les dues de la tarda, les campanes de la Seu deixen sentir un toc especial, conegut per «oració del rei». Ningú no sap ben bé ni què vol dir aquest toc ni el seu nom, com tampoc el seu reulat origen. Hom diu que el rei de França Lluís el Tartamut tenia uns terrenys a Barcelona que eren precisament aquells on fou alçada la Seu, i que va cedir-los per a la construcció del temple a canvi que el poble de Barcelona resés cada dia una oració per a la seva ànima. Hom diu també que respon a una deixa feta per no se sap qui, perquè diàriament es resi una oració per tal que mai no hi hagi guerra ni lluita entre els prínceps cristians, i que aquests inverteixin tot el seu braó i energia a combatre els musulmans. Finalment s'ha dit i cregut que tal oració fou imposada per Felip V en record de la infausta hora en què entrà triomfant a la ciutat per violar-ne i atropellar-ne els drets, que havia promès de respectar. Els vells barcelonins quan la sentien tocar responien amb ira: «Que la resi qui cobra, que jo pago», volent significar que era cosa dels que podien sentir goig pel rei, però no dels vexats que solament tenien per a ell un record odiós. A la melodia del toc aplica el poble aquesta corranda:

*Tots en som de vigatans,
tant som ara com abans;
no el volíem i ja el tenim,
el botxi de Felip V.*

Els catalans del set-cents donaven el nom de *vigatà* als partidaris de l'Arxiduc contra el rei Felip.

La corranda vol significar, doncs, que a pesar d'haver-se tingut de rendir, se sentia encara la interna simpatia per a la causa de l'arxiduc. Una altra corranda aplicada al mateix toc de campanes diu:

*Tots en som de botiflers
la campana també ho és;
no el volíem i ja el tenim,
el traïdor de Felip V.*

Eren dits *botiflers* els partidaris d'En Felip V. Vol dir la cançoneta, que tan de grat com per força havien hagut de sucumbir al tirà, tant homes com campana.

JOAN AMADES

(Continuarà)

Bibliografia

JUNTA DE MUSEUS.—*Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona*.—Volum II.—Núm. 12.—Maig, 1932.

Lamentablement desaparegudes les revistes *Pel i Ploma*, *D'ací d'allà*, *Museum*, etc., el *Butlletí dels Museus* ha vingut a suplir el buit que han deixat aquelles tan estimables publicacions artístiques.

Considerem d'absoluta necessitat que no manqui, als qui interessa, el coneixement de les obres d'art, aquest aliment espiritual avui tan precís si volem que la tan repetida cantarella de la *cultura* sigui quelcom més que un mot agradable.

No n'hi ha prou que existeixin Museus. És de necessitat evident que, en el possible, es popularitzi, en el millor sentit de la paraula, el que són, el que valen i per què serveixen aquestes institucions que tan d'esment mereixen de totes les nacions veritablement civilitzades. Única manera d'evitar que a pretext de revoltes polítiques o populars, el primer que sofreixi detriment o bàrbara destrucció siguin precisament les obres artístiques.

Vergonyosos fets, en els nostres dies, clamen per tal que s'evitin les depredacions que han sofert tresors artístics i la pèrdua irreparable de joies d'incalculable vàlua. La manera més positiva d'aconseguir-ho, seria la vulgarització del que mereix ésser conservat i respectat, prescindint del que representi, signifiqui o recordi.

El contingut del número de maig del *Butlletí dels Museus*, és tan notable com tots els que han vist la llum fins ara. L'interès de l'últimament publicat recau en la traducció de la *Nota del professor Kingsley Porter sobre «la Verge» de Tahull i el grup de talles del segle XII dels Pireneus catalans*, que aparegué en el Vol. II, n.º 6, de «Notes» Fogg Art Museum Harvard University (Cambridge, 1931). Les il·lustracions que acompanyen la *Nota* completen la importància del treball.

Vers un gabinet numismàtic de Catalunya, és una revelació que fa l'arqueòleg senyor J. Amorós, relativa a la importància que té el *Monetari* del Museu de la Ciutadella, tan poc conegut i menys

estimat del que es mereix. Els exemplars inventariats donen un total de 20.286 monedes, quantitat que permet de convertir el Monetari en un ric «Gabinet Numismàtic de Catalunya», si es reunissin les disperses i gairebé del tot ignorades col·leccions de monedes que arreu de Catalunya es conserven, tant en els centres oficials com en poder de particulars.

Si la *crida* que sobre aquest particular dirigeix el senyor Amorós fos escoltada, segurament que els estudis de numismàtica, avui tan descuidats, tornarien a prendre la importància que tingueren en els dies que illustraren els Salat, Pujol i Camps, Pedrals, Ripoll i altres numismàtics catalans.

Ès altrament molt curiosa la comunicació que publica el senyor Joaquim Folch i Torres sobre *Les Pintures murals de Sant Miquel de Cruïlles* i els gràfics de les *Pintures Murals Catalanes*, adreçada a l'arquitecte senyor Rafel Masó; i hom llegeix amb molt d'interès la recensió de les *Conferències sobre la Història de la Pintura Catalana al segle XIX*, a la *Universitat de París*, organitzades per la Fundació Cambó; *Art i Civilització de Catalunya*, i les notes relatives als *Petits dibuixos de Ramon Casas a la Col·lecció del Museu de Barcelona*.

A més, s'hi dóna notícia del dipòsit de dues carrosses, estil imperi, al Museu de les Arts decoratives, de les darrerries del segle XVIII i començaments del XIX, cedides pel senyor duc d'Almenara Alta, les quals es guardaven en el casal que la nobilíssima família de Fivaller tenia a la plaça de Sant Josep Oriol, davant de l'església del Pi, immoble que sortosament ha adquirit l'*Institut Agrícola Català de Sant Isidre* per al seu estatge definitiu, la qual cosa és garantia segura que serà conservada tan estimable construcció i respectat el seu caràcter, que tant harmonitza amb la típica plaça esmentada.

Finalment, és d'alabar, segons es publica en el *Butlletí*, l'adquisició, per la Junta de Museus, de la Farga Catalana de l'Exposició, que es destinarà a Museu d'Art Popular del Poble Espanyol.

P. C. i G.

La responsabilitat literària i d'il·lustració dels treballs que es publiquen en el *Butlletí* correspon exclusivament als seus respectius autors.

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARAN)

SEGON TRIMESTRE DE 1932

BARÒMETRE

TERMÒMETRE

MESOS	Pressió		Pressió mensual		Temp. ^a màxima del mes	Dia	Tempet. ^a mínima del mes	Dia	Ocell-lació	Promedi màxims.	Promedi mínims.	Ocell-lació mitja	Temperatura mensual		Promedi mà. i míf.
	màxima del mes	mínima del mes	a 8 h	a 16 h									a 8 h	a 16 h	
Abril	687,3	13	664,1	4	20° 0	10, 27	-3° 0	14	23° 0	12° 7	2° 7	10,0	6° 5	9° 5	70,7
Maig	684,0	19	670,4	4	30° 0	12	-1° 0	8	31° 0	18° 1	6° 9	11,2	13° 2	15° 5	12° 5
Juny	684,4	7	672,1	1	27° 0	27	4° 0	9	22° 0	21° 0	10° 5	10,5	15° 3	18° 3	15° 8

PSICRÒMETRE

PLUVIÒMETRE

ANEMÒMETRE

MESOS	Humitat relativa		Precipitació total en mm.	Nombre de dies de neu	Màxim gruix de la neu	Precipit. màxima en 24 h. mm.	Dia	Direcció dominant	Recorre-gut en 24 h	Recorre-gut màxim en 24 h.	Dia	Direcció dominant	grans pluges ordinàries
	a 8 h	a 16 h											
Abril	63,1	51,0	135,0	3	15	25,0	3	Calma	—	—	—	—	NE
Maig	61,4	56,6	70,0	4	0	26,0	26	Calma	—	—	—	—	NE
Juny	66,0	64,6	179,0	18	0	39,0	14	—	—	—	—	—	—

NÚVOLS

FENÒMENS ESPECIALS

MESOS	A 8 h		A 16 h		Nombre de dies coberts	Nombre de dies de rosada	Nombre de dies de boira	Nombre de dies de tempesta	Nombre de dies de pedra
	Dècimes (promedi)	Nombre de dies núvols	Dècimes de cel cob. (promedi)	Nombre de dies clars					
Abril	5,7	10	7,0	6	18	0	0	0	0
Maig	3,4	17	4,2	15	10	0	0	0	0
Juny	5,2	5	6,8	1	12	0	0	0	0

* Les pressions baromètriques són referides al nivell de l'estació, corregides de temperatura, latitud i gravetat.